MERKEL DÖNEMİ ALMAN DIŞ POLİTİKASI

EDİTÖRLER

Hacı Mehmet BOYRAZ
Ahmet BÜLBÜL
Mehmet ÖCAL

NEU
PRESS

neupress.org

pressneu

Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları: 288
MERKEL DÖNEMİ ALMAN DIŞ POLİTİKASI

Genel Yayın Yönetmeni/General Manager
Dr. Öğr. Üyesi Fatih KALECİ

Editörler/Editors
Hacı Mehmet BOYRAZ
Ahmet BÜLBÜL
Mehmet ÖCAL

Tasarım/Design
Büşra UYAR
Muhammed Sami TEKİN
Enes Malik YALÇIN

ISBN
978-625-6703-72-8

E-ISBN
978-625-6703-73-5

Baskı/Printing
Necmettin Erbakan University Press (NEU PRESS)
Yaka Mah. Yeni Meram Cad. Kasım Halife Sok. B Blok
No: 11 Meram / KONYA / TÜRKİYE
0332 221 0 575 - www.neupress.org
Sertifika No/Certificate No: 48888

NEU PRESS 1. Baskı, Konya/TÜRKİYE
Nisan 2024, vii + 323 sf., 16x24 cm

Kategori/Category
Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Temel Alanı

**Bu eserin tüm hakları Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınlarına (NEU PRESS) aittir. Eserin tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU'nu hükümlerine göre, kitabı yayınlayan yayınevinin önceden izni olmadan herhangi bir ortamda yayımlanamaz ve herhangi bir bilgi depolama ve erişim sistemiyle, mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, aktarılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.*

**Eserdeki yazılı olan her türlü bilginin ve yorumun sorumluluğu editörlerin, yazarların kendilerine aittir.*

** All rights of this work belong to Necmettin Erbakan University Press (NEU PRESS). According to the provisions of the "Law No. 5846 on Intellectual and Artistic Works", the whole or part of the work cannot be published in any medium without the prior permission of the publishing house that published the book, and it cannot be reproduced, printed, transferred, reproduced, or distributed by any information storage and retrieval system, mechanical, electronic, photocopying, magnetic or other methods.*

**The responsibility for all kinds of information and comments written in the book belongs to the editors and authors themselves.*

İÇİNDEKİLER

Takdim **1**

Angela Merkel'in Siyasi Kişiliği ve Dış Politika Vizyonu **5**
Asiye BİLGİN YILDIZ

Merkel Döneminde Almanya'nın Ulusal Güvenlik Stratejileri **23**
Emre Baran PAK

Merkel Döneminde Almanya'nın Birleşmiş Milletler'e Yönelik Artan Reform Talepleri **37**
M. Erkut AYVAZ

Bağımlılık ve Stratejik Otonomi Arayışı Arasında Merkel Dönemi Almanya-NATO İlişkileri **53**
Neslihan TEZCAN

Merkel Döneminde Almanya'nın Avrupa Birliği Politikasına Dair Kısa Bir Değerlendirme **73**
Mustafa Nail ALKAN

Merkel Döneminde Almanya-Fransa İlişkileri: Daha Çok Rekabet Yahut İş Birliği? **83**
Furkan Onur KAVUKCU

Güvenlik, Savunma ve Ticaret Boyutlarıyla Merkel Döneminde Almanya-ABD İlişkileri **97**
İrfan Kaya ÜLGER

Merkel Döneminde Almanya-Rusya İlişkilerini Belirleyen Unsurlar **111**
Mustafa YILDIZ

Siyasi ve Ekonomik Yönleriyle Merkel Döneminde Almanya-Türkiye İlişkileri **123**
Hacı Mehmet BOYRAZ

Küresel ve Bölgesel Gelişmeler Işığında Merkel Döneminde Almanya'nın Ortadoğu Politikası **151**
Ahmet BÜLBÜL

Merkel Döneminde Almanya'nın Latin Amerika Politikası: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme **165**
Yaşar Pınar ÖZMEN

Merkel Döneminde Almanya'nın Afrika Politikasının Dinamikleri **183**
Yiğit Cem ESKİCİOĞLU

Merkel Hükümetinin Hint-Pasifik Stratejisi ve Çin Üzerindeki Etkisi 199
Özlem Zerrin KEYVAN

Rol Teorisi Bağlamında Merkel Döneminde Almanya'nın Kafkasya Politikası 217
Cemil Caca ARSLAN - Kürşad İSMAYIL

Merkel Döneminde Almanya'nın Göç Politikasına Yönelik Genel Bir Değerlendirme 235
Ayşe ÇİÇEK

Merkel'in 2015 Mülteci Krizindeki Siyasi Rolü 259
Soner TAUSCHER

Merkel Döneminde Almanya'nın Diaspora Politikası 271
M. Mustafa İYİ

Merkel Döneminde Almanya'nın Kalkınma Yardımlarının Dinamikleri ..297
Kersten KELLERMANN - Elif NUROĞLU

YAZARLAR 315

MERKEL DÖNEMİNDE ALMANYA'NIN LATİN AMERİKA POLİTİKASI: ÇOK BOYUTLU BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Yaşar Pınar ÖZMEN
Yozgot Bozok Üniversitesi, pinar.özmen@bozok.edu.tr
ORC-ID: 0000-0003-2970-1110

GİRİŞ

Yıllar içinde Alman dış politikası ve diplomasisi çok çeşitli değişikliklerle karşı karşıya kalmakla birlikte yirmi birinci yüzyılda ekonomik güç ve çıkar odaklı bir yöne evrilmiştir (Kundnani, 2011; Şirin, 2020). Latin Amerika Almanya için jeopolitik, stratejik veya güvenlik açısından hiçbir zaman olağanüstü bir öneme sahip olmamış ve Alman dış politikasında öncelikli bir alan teşkil etmemiştir. Bölge ülkeleriyle tarihsel olarak birtakım iyi ilişkiler geliştirilmiştir. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından bu yana olumlu bir Almanya imajının gelişmesine katkıda bulunan çeşitli göç dalgaları, birleştirici bir unsuru temsil etmektedir. Almanya'nın bölgede belirgin sömürge çıkarlarının olmaması, Alman göçmenler ve onların soyundan gelenler yirminci yüzyılın ortalarından itibaren Almanya hakkında olumlu bir imaj oluşturmuştur.

Latin Amerika ile Avrupa bölgesinde iş birliği açısından sömürgeciliğin bir sonucu olarak bölge sakinlerinin çoğunluğunun Avrupa dillerini konuşması, büyük ölçüde Avrupa eğitim sisteminin uygulanması, hukuk normlarının kaynağının da Avrupa modellerine dayanması elverişli koşullar sunmaktadır (Szentmarjay, 2015: 17-18). Bunlara rağmen Latin Amerika ile ilişkiler 1990'lar başında gelişmeye başlamıştır. Zaman içinde Latin Amerika'nın demokratik olarak seçilmiş hükümetleri, neo-liberalizmin yarattığı kötü koşullara maruz kalmış, eşitsizliğin ve yoksulluğun artış gösterdiği uzun dönemin ardından ulusal kalkınma politikalarına yeniden yönlenmiş, uluslararası alanda yeni güven arayışına girmiştir. Latin Amerika'nın kendi içindeki bölgesel ittifakları gözden geçirmesi, Orta Doğu ve Asya'nın yeni, dinamik pazarlarına güçlü bir şekilde odaklanması, yeni küresel stratejik ittifaklar, küresel hedefleri olan bölgesel liderlerin yükselişi ve bölgenin ekonomik potansiyeli, Latin Amerika'yı Avrupa'nın siyasi gündemine yeniden yerleştirmiştir.

Avrupa Birliği'nin (AB) son yirmi yıl içinde yaşadığı AB içindeki ekonomik istikrarsızlıklar, Suriye iç savaşının yarattığı mülteci sorunu, Brexit, Donald Trump dönemi ABD'si ile yaşanan ihtilaflar, Ukrayna sorunu, küresel iklim değişikliği gibi birçok durum Merkel döneminin öne çıkan sorun alanları Almanya'nın dış politikasının merkezinde yer almıştır. Bütün bu krizlerle başa çıkma stratejisi Almanya'yı jeoekonomik güç olmaya yöneltmiştir. Bu ekonomik güç komşuları arasında kendini öne çıkarırken küresel düzeyde bir hegemonya kurmaya yeterli değildir (Kundnani, 2011). Almanya'nın Latin Amerika'daki olumlu imajı ve ekonomik açıdan Batı'nın güçlü bir ülkesi olması üçüncü dünyanın bir parçası olan Latin Amerika ile iyi bir ilişki geliştirebilmesini sağlayabilmiştir.

Almanya'nın Latin Amerika ülkeleri ile ilişkide çıkarlar ve değerler arasında kurduğu denge bazen eleştirilere konu olmaktadır. Bu eleştirilerin ilki Almanya'nın ekonomik çıkarları çerçevesinde yaptığı ortaklık ve iş birliği anlaşmalarında kırılgan demokrasi ve ekonomiye sahip ülkelere karşı tutumu ile ilgilidir. Bu ülkelerdeki antidemokratik uygulamaların çıkarlar uğruna görmezden gelinmesi eleştirilere konu olmaktadır (Casarões ve Flemes, 2019; Kurtenbach, 2019; Wolff, 2008). Latin Amerika'da demokrasi ve insan haklarıyla ilgili temel sorun siyasi, ekonomik ve askeri elitlerin bu kuralların uygulanmasını engelleyen kurumsal eksikliktir.

İkinci eleştiri ise uzun sömürgecilik geçmişi olan, bağımsız olduklarında bile ABD gibi güçlerin güvenlik ve ekonomik öncelikleri nedeniyle iç işlerine müdahale edilen ve 1980'lerden itibaren uluslararası kuruluşlar tarafından yönlendirilen (IMF, Dünya Bankası vb.) ve halk için ağır koşulları getiren neoliberal programlar sonucunda diğer devletlere ve uluslararası kuruluşlara karşı güven eksikliği ile ilgilidir. Demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü nosyonları ABD ve ABD güdümündeki Amerikan Devletleri Örgütü (OAS) tarafından ABD'nin jeostratejik çıkarları eksenindeki ekonomik politikaları dayatmak için bir kılıf olarak kullanılmış, temsilci ve katılımcı demokrasi konusunda çelişkili yaklaşımları, insan hakları ihlallerinde ve iç savaşlarda ABD etkisi büyük tepkilere neden olmuştur. Dış müdahalelere şüpheyle yaklaşan bir dinamik barındıran Latin Amerika ülkeleriyle karşılıklı güveni sağlayabilecek bir ilişkinin geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır (Wolff, 2008). Bu ülkelerin özellikle sol dalgaların hakim olduğu süreçlerde sosyoekonomik kalkınmaya öncelik veren görece eşitlikçi politikalarının desteklenmesi önemlidir.

Almanya'nın ve diğer AB ülkelerinin bölgeyle ortaklığını derinleştirirken bu iki eleştiri için bir denge tutması beklenmektedir. Nitekim 2019 ve sonrasında demokrasi ve hukuk devletinin gelişmesi için desteğin daha çok vurgulandığı gözlenmektedir (Federal Foreign Office, 2020). Genellikle hammadde ihraç edilen ve katma değeri daha yüksek ürünleri ithal eden Almanya karşısında negatif dış ticaret değerine sahip ülkelerin bu bağımlılığı bir nebze olsun aşması için teknoloji yatırımı ve eğitimi projeleriyle uzun dönemli kalkınma stratejilerine destek olması beklenmektedir. Bu tür beklentiyi karşılama eğiliminde hareket eden Almanya'nın bu ülkelerle ekonomik odaklı ortaklık ve iş birliğinde "kazan-kazan" yaklaşımının benimsendiği karşılıklı güveni oturtması ticaretten payını da zaman içinde artırmasını sağlayacaktır.

Şansölye Angela Merkel döneminde (2005-2021) Latin Amerika ve Karayip ülkeleri ile stratejik ortaklık ilişkisinde sosyal eşitlik, devletin rolü, vergilendirme, iklim değişikliği, enerji verimliliği ve sürdürülebilir kalkınma gibi alanlardaki iş birliğinin başarısı değerlendirilmiştir (United Nations, 2010). Almanya'nın 2019'da başlattığı Latin Amerika ve Karayipler Girişimi çok taraflı iş birliğine yeni bir ivme kazandırmıştır. Yeni girişimlerle ve deneyimlerle gelişen ilişkilerde "güçlünün hukukuyla değil, hukukun gücüyle yönetilen" uluslararası düzen, Kovid-19 salgını, iklim krizi, insan hakları gibi küresel sorunların merkeze alındığı ve adil ticaret vurgusunun yapıldığı gözlenmektedir (Federal Dışişleri Ofisi 2019, 2020). Federal Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Bakanlığı'nın (BMZ) devletler arası resmi kalkınma iş birliğine ilişkin ülke listesinde küresel ortaklar Brezilya, Meksika ve Peru, ikili ilişkilerde ise Bolivya, Kolombiya, Ekvator yer almaktadır (BMZ, 2023). Devlet dışındaki aktörler (özel kuruluşların, siyasi vakıfların ve kiliselerin) bölgede daha geniş bir ağı bulunmaktadır.

Merkel dönemi Alman dış politikasının yukarıdaki hususlar etrafında ele alındığı bu bölümde öncelikle Almanya-Latin Amerika ilişkileri tarihsel süreci özetlenmektedir. Sonra dış ticaret ve doğrudan yatırımlar ekseninde veriler incelenmekte, Almanya'nın bölgedeki en büyük ticaret ortağı ve çok yönlü ilişkisi çerçevesinde Brezilya ile olan ilişkilerine ve sorunlarına değinilmekte, bölge ve dünya ülkelerinin Venezuela etrafında ortaya çıkan krize Almanya'nın bakış açısı değerlendirilmektedir.

ALMANYA-LATİN AMERİKA İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ

Almanya'nın etkin bir güç olduğu AB ile Latin Amerika arasındaki ilişkiler 1993'te Buenos Aires'teki büyükelçiler konferansına dayanmaktadır. Burada oluşturulan ilkeler 1995'ten bu yana yürürlükte olan AB'nin Latin Amerika ile ilişkilerinin temel belgesine kaynak olmuştur. 1997'de

Meksika, Latin Amerika'da AB ile Ekonomik Ortaklık, Siyasi Koordinasyon ve İş Birliği Anlaşmasını imzalayan ilk ülke olmuştur. 1999'da Rio de Janeiro'da (Brezilya) düzenlenen ve stratejik bir ortaklık kuran ilk iki bölgeli zirve ilişkilerin somut başlangıcını oluşturmaktadır. Haziran 2019'un sonlarında G20 Osaka Zirvesi'nde duyurulan AB-Mercosur ticaret anlaşması, üye Latin Amerika ülkeleri (Brezilya, Arjantin, Uruguay ve Paraguay) için bir dönüm noktası olmuştur. AB ayrıca Orta Amerika Entegrasyon Sistemi, Karayip Forumu, Karayipler Topluluğu, Pasifik İttifakı ve Andean Topluluğu gibi diğer bölgesel kuruluşlarla da ilişkiler sürdürmektedir. Arjantin, Brezilya ve Peru'nun devam eden Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) katılım sürecinde AB'nin ve örgütün kurucu ülkelerden biri olan Almanya'nın vereceği destek önemlidir.

Almanya'nın son dönemde Latin Amerika ile ilişkilerinin başlaması AB ile aynı dönemde ivme kazanmıştır. 1993'te Almanya, Latin Amerika'ya yönelik ilk konseptini sunmuştur. 1994'te iş ortaklıklarının geliştirilmesi için Federal Alman Sanayi Birliği'nin girişimiyle Alman İş Dünyasının Latin Amerika Girişimi kurulmuş ve bu tarihten itibaren dış ticaret teşvikinde yurtdışındaki en önemli ortakları olan ve Alman yurt dışı temsilciliği ile iş birliği içinde ticaret odaklı dernekler kurulmuştur (Szentmarjay, 2015: 18, 22). Daha çok ticari çıkarlar ile başlayan süreç demokrasi, insan hakları ve iklim değişikliği politikalarını da kapsamıştır.

Almanya, Merkel döneminde Avrupa siyasetine ve Avrupa-Atlantik ilişkilerine istikrarsızlık getiren krizleri büyük bir liderlik sergileyerek atlatmaya çalışırken 2006'da bölgesel güçlere odaklanan program uygulamaya koymuştur. 2006'da yayımlanan Almanya'nın güvenlik politikasına ilişkin stratejisinin belgesi Beyaz Kitap'ta Latin Amerika ile ilişkiler yalnızca AB bağlamında ele alınmıştır (Federal Ministry of Defence, 2006). Dışişleri Bakanı Frank Walter Steinmeier, 2006'da yılda bir kez Latin Amerika'ya seyahat etmek istediğini açıklamış ve 2006 ve 2007'de bölgeyi ziyaret etmiştir. 2008'de iktidardaki koalisyon partileri (CDU/CSU ve SPD) yeni Latin Amerika stratejilerini sunmuştur. Aynı yıl Şansölye Merkel, Lima'da düzenlenen AB-Latin Amerika zirvesini bölgede çok günlük bir gezi için kullanmıştır. Brezilya, Kolombiya, Meksika ve Peru'ya giden Merkel, otoriter özelliklere sahip sol popülist liderlerin yönettiği ülkelerden kaçınmıştır.

2010'da dönemin Dışişleri Bakanı Guido Westerwelle, Latin Amerika için yeni bir federal hükümet konsepti sunmuştur. Yeni yaklaşımda Latin Amerika'nın küresel siyasi konumu ve Çin, Rusya veya Hindistan gibi diğer güçlerin artan ilgisi vurgulanmış ve bölgenin eskisinden daha önemli ve çok daha popüler olduğu belirtilmiştir. Bu tarihten itibaren Almanya, Latin Amerika'daki ülkelerle daha yakın koordinasyon ve or-

tak girişimler geliştirme konusundaki kararlılığını ortaya koymuştur. 2008'den itibaren BMZ de Latin Amerika'ya yönelik konseptinde Alman hükümetinin bölgeye yönelik siyasi ve ekonomik ilgisinin büyük olduğunu ve giderek arttığını tekrarlamıştır (Szentmarjay, 2015: 18).

2012'de dünyada değişen güç dengeleri nedeniyle Alman dış politikası çok daha geniş ilişkiler ağına ihtiyaç duymaya başlamış, Rusya, Brezilya, Çin, Vietnam ve Hindistan gibi ülkelerle stratejik ortaklıklar geliştirmeye odaklanmıştır. Latin Amerika bölgesine bir bütün olarak değinilmiş ve bölgedeki ülkelerden özel olarak yalnızca Brezilya'ya odaklanmıştır. Bu yaklaşımda 2009'da kurulan BRICS'in etkisi gözlenmektedir. Bu dönemde Almanya Sosyal Demokrat Parti (SPD) ile ilişkili Friedrich Ebert Vakfı ile Hıristiyan Demokrat Birlik (CDU) ile ilişkili Konrad Adenauer Vakfı başta olmak üzere hedefi demokratik yapıları güçlendirmek, halkın katılımını geliştirmek, ekonomik bağımsızlığa ve eğitime katkıda bulunmak olan vakıfların bölgede faaliyetlerini artırdıkları ve projeler geliştirdikleri gözlenmektedir. Alman dış politikasının bir yansıması olan vakıflar, devlet ile toplum arasındaki sınır bölgesinde hareket etmeleri ve sivil dış politikanın başarılı bir aracı olarak görülmektedir. Vakıflara sağlanan fonların azaltılması ve federal hükümetlerin Orta ve Doğu Avrupa ile Asya'da daha fazla taahhütte bulunma yönündeki eş zamanlı istekleri askeri diktatörlükler döneminden beri bölgede varlık sürdüren vakıfların Latin Amerika'daki etkinliklerini azaltmıştır (Szentmarjay, 2015: 20). Günümüzde Friedrich Ebert Vakfı'nın 17 ve Konrad Adenauer Vakfı'nın 12 kuruluşu bölgede faaliyet yürütmektedir. Almanya-Latin Amerika iş ilişkilerini geliştiren ticaret kuruluşlarının sayısı ve etkinliği daha fazla artmıştır (Szentmarjay, 2015: 30-31).

Mart 2017'de ortaya konan yeni dış politika hedefleri Almanya'nın Avrupa'daki liderlik konumunu pekiştiren ve ana dış politikalarını AB çerçevesinde şekillendirmekle birlikte küresel sorumluluk üstlenme konusunda daha aktif olma isteğini göstermektedir. Dışişleri bakanlığının web sayfasında 6 ana ilgi alanı ayırt edilmiştir: Avrupa entegrasyonu ve AB; transatlantik ortaklık, özgürlük ve güvenliğe katılım; demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları; küreselleşme ve uluslararası düzen, dış politikanın üç sütunu. Bu ilgi alanları Almanya'nın ikili düzeyde ekonomik iş birliğinden transatlantik ilişkilerde ve bölgeler arası örgütlerde AB'nin temsiline kadar küresel siyasetin çeşitli alanlarını koordine etmek için birçok sorumluluk üstlendiğine işaret etmektedir (Giedraitytė, 2019).

2013'ten beri yürürlükte olan Orta Amerika Ortaklık Anlaşması, AB'nin imzaladığı ilk bölgeden bölgeye anlaşmadır. AB, bölgenin önde gelen yatırımcısı ve üçüncü dış ticaret ortağıdır. Nisan 2019'da yayımlanan Ortak

Bildiri iki bölge arasındaki ilişkilere yönelik mevcut politika çerçevesini ortaya koymaktadır. Bu bildiriden kısa bir süre sonra küresel ilişkilerde ortaklıklar kurmak amacıyla Alman Dışişleri Bakanlığı'nın yeni Latin Amerika Girişimi, Mayıs 2019'da Berlin'de düzenlenen ve bölgeden dışişleri bakanlarının davet edildiği Latin Amerika ve Karayipler konferansı ile başlatılmıştır. Çok taraflı iş birliği için ortak arayışında olan Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas, çok taraflılığı güçlendirme konusunda doğal müttefikler olarak tanımladığı bölge ülkelerinin demokrasi, hukukun üstünlüğü ve adil, serbest ticaretin tek doğru yol olduğu konusunda Almanya ile hemfikir olduğunu belirtmiştir (Federal Dışişleri Ofisi, 2019).

Latin Amerika ve diğer tüm bölgeler açısından Avrupa ve Alman dış politikasında demokrasi ve insan hakları gibi temel liberal değerlere jeostratejik ve ekonomik çıkarlardan daha fazla önem verilmesi gerektiğinin de istikrarlı ortaklıkların kurulması açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Kurtenbach, 2019). Özellikle son yıllarda Brezilya'da Jair Bolsonaro döneminde yaşanan sıkıntılar, Venezuela krizi ve Latin Amerika genelindeki yapısal sorunlar Avrupa normlarının temelinde yer alan demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü konusundaki uzlaşmanın kırılgan olduğunu göstermiştir.

ALMANYA-LATİN AMERİKA BÖLGESİ DIŞ TİCARET VERİLERİ

Yıllar itibariyle Almanya'nın toplam ihracatında Latin Amerika ülkelerine yapılan ihracatının payı yüzde 2 ila yüzde 3 arasında seyretmekte ve en yüksek paya yüzde 2,98 ile 2012'de erişmektedir (Grafik 2). Benzer şekilde Latin Amerika ülkelerinden yaptığı ithalatın oranı en yüksek değerine yüzde 2,94 ile 2011'de gerçekleşmiştir. Latin Amerika ile Almanya arasındaki dış ticarette en büyük ortaklar Brezilya ve Meksika'dır. Bu ülkelerin her biri Almanya'nın bölgedeki ihracat ve ithalat verilerinde 2022 itibariyle yüzde 30'dan fazla paya sahiptir.

Grafik 1. *Almanya Dış Ticaret Verileri*
*(Toplam ve Latin Amerika Bölgesi, 1995-2022)**

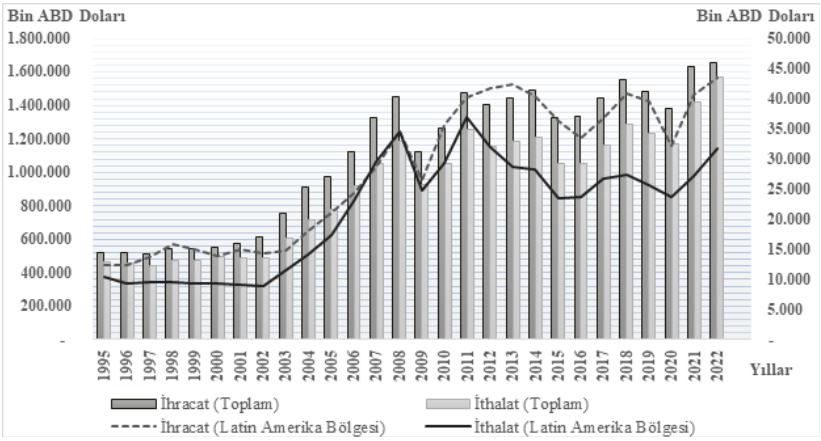

Kaynak: Federal Statistical Office, 2023.

(*) Sağdaki eksen Almanya'nın Latin Amerika Bölgesine yaptığı toplam ihracat ve ithalat değerlerini göstermektedir.

Grafik 2. *Almanya'nın Latin Amerika'ya İhracatında Önemli Ticaret Ortakları*
(2000-2022)

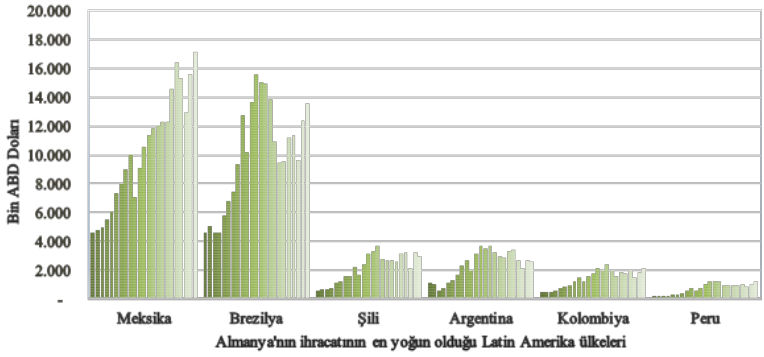

Kaynak: Federal Statistical Office, 2023.

Almanya'nın dış ticaret verilerine göre ihracatının yüzde 80'den fazlasını Meksika, Brezilya, Şili, Arjantin ve Peru'ya yapmakta ve bu oran 2017'den sonra yüzde 90'ı aşmaktadır (Grafik 2). Almanya'nın dış ticaret verilerine göre ithalatında en büyük ortak Brezilya'dır. Brezilya ile Meksika, Peru, Şili ve Kolombiya bölgeye ithalatın yüzde 70'ten fazlasını oluşturmaktadır ve bu oran 2017'den sonra yüzde 80'i aşmıştır (Grafik 3).

Grafik 3. *Almanya'nın Latin Amerika'dan İthalatında Önemli Ticaret Ortakları (2000-2022)*

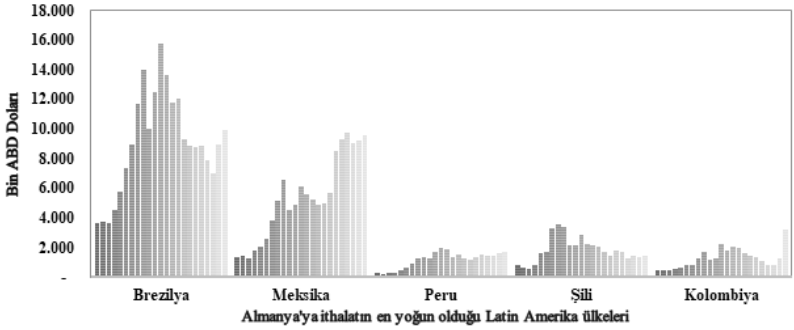

Kaynak: Federal Statistical Office, 2023.

2011'de ilk defa rekor seviye çıkan dış ticaret hacmi bir düşüş yaşamış fakat 2018'de yeniden yükselmiştir. Brezilya'dan çoğunluğu sebze, işlenmiş gıda ve mineral olmak üzere hammadde ve aramalı ithal eden Almanya Brezilya'ya makine ve ulaştırma ekipmanları gibi sermaye malları ile kimyasal ürünler ihraç etmektedir (World Integrated Trade Solution, 2023). Brezilya'nın Almanya'ya en fazla ihracatı kahve, soya küspesi, bakır ve demir cevheri, motor parçaları, Brezilya'nın Almanya'dan yaptığı en büyük ithalat motorlu taşıt parça ve aksesuarları, aşı, antiserum, ilaç, potasik gübre ve diğer kimyasal bileşiklerdir. Her iki ülkenin de etanol ve biyodizel gibi alternatif yakıtları teşvik etmeye yönelik federal programları bulunmaktadır. Biyodizel teknolojisi ve üretimi ile biyokütle, rüzgar ve güneşten enerji üretimi söz konusu olduğunda Almanya lider konumdadır. Brezilya ise dünyanın en büyük etanol üreticisidir, biyokütle işleme teknolojilerine sahiptir ve biyodizel geliştirmektedir. E10 katkı yükümlülüğünü yerine getirmek amacıyla Almanya, Brezilya etanolünün önemli bir ithalatçısıdır (Szentmarjay, 2015: 25). Brezilya'nın dış ticaretinde Çin, ABD ve Arjantin Almanya'dan daha önce gelmektedir (Statista, 2023).

Meksika'nın Almanya'ya ihraç ettiği başlıca ürünler, araba, ortopedik aletler ve motorlu taşıt parça ve aksesuarlarıdır. Almanya'dan motorlu taşıt parça ve aksesuarları, ilaç ve araba ithal etmektedir. Meksika, ülkenin ihracatının dörtte üçünden fazlasını oluşturan ana ticaret ortağı ABD ile olan ticari ilişkilere büyük ölçüde bağımlıdır. İhracatının yoğun olduğu diğer ülkeler arasında Kanada, Çin, Almanya ve Japonya yer almakta, ithalata göre ana menşeleri ise ABD, Çin, Güney Kore, Almanya ve Japonya'dır. Meksika dünyanın yaklaşık elli farklı ülkesiyle bir düzineyi aşkın serbest ticaret anlaşması imzalamıştır. Meksika'nın diğer ticari

avantajları arasında 2020'de NAFTA'nın yerini alan ABD-Meksika-Kanada Anlaşması öne çıkmaktadır.

1920'lerden itibaren Alman şirketleri başta Brezilya olmak üzere bölge ülkelerinde önemli yatırımlar yapmaya başlamış, 1930-1960 arası dönemde bölge genelinde etkili olan ithal ikame politikası sürecinde otomotiv endüstrisinde önemli bir genişleme yaşanmıştır. Almanya'nın Latin Amerika'ya doğrudan yabancı yatırımları 1990'larda sınırlı iken 2005-2009 döneminde ABD, İspanya ve Kanada'nın hemen ardından gelmekte ve Çin ile yarışmaktadır. 2010'da bölgeye yapılan doğrudan yatırımlarda Almanya'nın Avrupa'da öne çıktığı gözlenmektedir (ECLAC, 2021). Özellikle Brezilya, Meksika, Arjantin, Uruguay ve Ekvator'da yoğunlaşan Almanya doğrudan yatırımları 2007'den itibaren artış eğilimindedir (ECLAC, 2022). Yüzlerce yerleşik Alman şirketiyle São Paulo, Almanya dışındaki en büyük Alman sanayi bölgelerinden biridir (Szentmarjay, 2015: 17).

Almanya'nın Latin Amerika bölgesindeki şirketlerle birleşme ve satın alma yoluyla yatırımları, ABD, Kanada ve İspanya'nın gerisinde olmakla birlikte 2010-2020 arasında Almanya şirketleri daha fazla görünür olmaya başlamıştır. Almanya'nın büyük sigorta şirketlerinden AlianzSE tarafından satın alınan Brezilya'nın SulAmérica motorlu taşıt sigorta şirketi, bölgedeki en büyük 20 sınır ötesi yatırımlarından birini oluşturmaktadır. Yenilenebilir enerji yatırımlarında Avrupa'dan Siemens Energy, Porsche, Enel Green Power, Şili'nin Devlete ait Empresa Nacional del Petróleo (ENAP) ve Şili elektrik şirketi AME'den oluşan bir konsorsiyum, hidrojen bazlı yakıt üretme projesi, Almanya Federal Ekonomi ve Enerji Bakanlığı'nın 8 milyon avroluk finansmanıyla ortaklaşa finanse edilmiştir. Alman DHL firması, 350 milyon dolarlık yatırımla yeni bir dağıtım merkezinin açılışını yapmıştır. Urugay merkezli yemek siparişi platformu Pedidos Ya'nın 2014'te Almanya'nın Delivery Hero şirketine satışıyla birlikte gelişmekte olan şirket daha büyük pazarlara ulaşma imkanı elde etmiştir (ECLAC, 2021).

Almanya; Fransa, İtalya, İspanya gibi diğer AB ülkeleri ile yenilenebilir enerji ve otomotiv sektörlerinde stratejik ortak olma yarışını önde götürmektedir. Özellikle otomotiv endüstrisinde Meksika ile iş birliği yapmaktadır (ECLAC, 2022). Otomobil üreticileri düşük iş gücü maliyetleri ve dünya genelinde serbest ticaret anlaşmaları sayesinde birçok modeli Meksika'da üretmektedir (Küçük, 2013).

VENEZUELA KRİZİ ETRAFINDA GELİŞEN İDEOLOJİK SORUNLAR

Soğuk Savaş sonrası dönemde artık komünist tehdidin bittiği ve liberal değerler üzerinden uluslararası ilişkilerin inşa edileceğine dair propagandalar söz konusudur. Latin Amerika'da 1980-1990 döneminde yaşanan ekonomik kriz ve dış borç krizi ve bu krizlerden çıkmak için ağır koşullar sunan 1990'larda etkili olan neo-liberal reçeteler halkta tepki doğurmuştur. 1998'de seçimi kazanan Hugo Chávez iktidarıyla başlayan 2015'e kadar süren sol iktidarlar dönemi (sol dalga) başlamıştır. Sol iktidarlar çoğu ülkede kısmi anlamda bir siyasi elit değişimini gerçekleştirmiş, Venezuela, Nikaragua ve Bolivya'da ise daha sert değişimler gerçekleşmiştir. Venezuela, 21. yüzyıl sosyalizmi olarak tanımlanan bir söylemle dış politikada İran, Rusya ve Çin ile yakınlaşmış ve ABD/AB karşıtı bloğa dahil olmuştur. Bölgenin sol hükümetleri küresel kapitalizmin ideolojisi neo-liberal politikaların kaynağı uluslararası kuruluşlara muhalif bir tutum sergilemiş ve bölgesel düzeyde alternatif ittifaklar kurmuşlardır. Dünyanın en büyük petrol rezervlerinden birine sahip olan Venezuela, diğer ülkelere çok ucuz maliyetli petrol yardımı yaparak bölgedeki Küba başta olmak üzere sol hükümetleri desteklemiştir.

Chávez'in katılım ve sosyal haklar çerçevesinde geliştirdiği demokrasi modeli, uygulamada kuvvetler ayrılığının ortadan kaldıran bir otoriterleşme eğilimine yönelmiştir. Kendisinden sonra gelen Nicolás Maduro yönetiminde Venezuela'ya karşı eleştiriler artmış, seçim sisteminin manipülasyonu ve muhalefetin girişimlerini tanımaması siyasi sistemi tıkamış ve yapısal sorunlar nedeniyle ülke ekonomik olarak bir çıkmaza girmiştir. Özellikle 2015'te petrol fiyatlarının düşüşü ile yaşanan büyük ekonomik krizle başlayan süreçte hiper-enflasyon, yoksulluğun, suç ve ölüm oranlarının artması ülkeden kitlesel göçe neden olmuştur. ABD güdümündeki OAS'ın girişimleri ve bölge ve bölge dışı ülkelerin arabuluculuk faaliyetleri artan protesto eylemlerinin eşlik ettiği Venezuela'daki siyasi krizin son bulması sonuçsuz kalmıştır.

2017'de Maduro hükümeti OAS'tan çekilmiştir. Aynı yıl bölge ülkelerinden Meksika, Arjantin, Brezilya, Guatemala, Kolombiya, Kosta Rika, Honduras, Panama, Paraguay, Şili ve Peru'nun içinde bulunduğu Lima Grubu Venezuela'daki krizin son bulması için aracı olmaya çalışmıştır. Lima grubuna Uruguay, Bolivya ve Nikaragua katılmamıştır. Uruguay kendisini tarafsız bir arabulucu olarak konumlandırmaya çalışırken Bolivya ve Nikaragua açıkça Maduro hükümetinin yanında yer almıştır. Maduro'nun 2018 sonunda yapılacak başkanlık seçimlerini mayıs ayına ertelemesinin sonucunda muhalefetin büyük bir kısmı seçimleri boykot etmiş ve görev süresi 10 Ocak 2019'da sona eren Maduro'nun meşruiyeti sorgulanmaya başlamıştır. Parlamento Başkanı Juan Guaido kendisini

geçici başkan ilan etti ve yenilenen kitlesel protestolar bağlamında "gaspın sona ermesi ve yeni seçimler" çağrısında bulunmuştur. Bu durum Latin Amerika ve dünyada bir bölünmeye yol açmıştır.

Merkel 2008'deki Latin Amerika ziyaretinde otoriter özelliklere sahip sol popülist liderlerin yönettiği ülkelerden kaçınmıştır. Bir röportajında sol popülist ülkelerin stratejilerini benimsemediğini ima eden Merkel, Kolombiya Başkanı sağcı popülist Álvaro Uribe'ye destek sözü vermiştir. Daha az açık bir biçimde ama benzer bir mantıkla Dışişleri Bakanı Frank-Walter Steinmeier Mayıs 2008'de Alman Federal Meclisi önünde zengin ve fakir arasındaki uçurumu kapatmaya çalışan Meksika ve Brezilya gibi ülkeler hakkında konuşurken bunu Hugo Chávez ve diğerlerinin tarifleriyle karşılaştırmıştır (Wolff, 2008). Almanya'nın Latin Amerika'daki radikal sol popülizmin uygulandığı ülkelerle siyasi diyaloğa girmekten kaçındığı bu bağlamda OAS prensiplerini izlediği gözlenmektedir. 2019'da Guaidó'yu geçiş dönemi için meşru başkan olarak tanımıştır.

ALMANYA VE BREZİLYA İLİŞKİLERİ EKSENİNDE GELİŞEN SORUNLAR

Almanya ve Brezilya Arasındaki Ekonomik ve Ticari İlişkiler

Almanya'nın Brezilya ile ilişkileri tarihsel olarak çok eskiye uzanmaktadır. Özellikle ilk Brezilya imparatoru Dom Pedro'nun eşi Leopoldine'in Habsburg kökenlerinin etkisiyle 1822'deki bağımsızlık ilanından sonra Alman yerleşimciler Brezilya'ya göç etmiştir. Bu dönemde ticaret ilişkileri başlamış ve akredite edilen Alman eyaletlerinin ticari aracıları Brezilya şekeri ve kahvesinin en önemli alıcıları olmuştur (Moniz ve Bandeira 1995'ten aktaran Szentmarjay, 2015: 27). 1824'ten itibaren çoğunlukla güney ve güneydoğuya yerleşen Almanlar ve yine iki dünya savaşı arasındaki Alman göç dalgası sonucunda Brezilya'da hatırı sayılır yerleşik Alman nüfusu oluşmuştur (bkz. Luebke, 1987). Brezilya'ya Alman göçü, şehirlerin mimarisini ve kısaca Brezilya'nın fiziksel ve sosyal manzarasını büyük ölçüde etkileyerek kentleşme ve sanayileşme sürecinde önemli bir rol oynamıştır (Siqueira, 2023). Almanya ve Brezilya arasındaki ticari ilişkilerde Alman yerleşimciler aracı rolü üstlenmiştir.

1920'leren itibaren Alman şirketleri başta Brezilya olmak üzere bölge ülkelerinde önemli yatırımlar yapmaya başlamış, Brezilya'da uygulanan ithal ikame politikası sürecinde 1950'lerde otomotiv endüstrisinde önemli bir genişleme yaşanmıştır. Volkswagen ya da Mercedes-Benz bu dönemde Brezilya'da otomobil ve kamyon üretmeye başlamıştır. 1950-1970 döneminde Brezilya'daki Alman yatırımlarının Alman şirketlerinin toplam yatırımları içindeki payı yüzde 0,002'den yüzde 13,9'a yüksel-

miştir. Nükleer teknoloji alanında zaman zaman yoğun tartışmalara sahne olan ve 1975'ten itibaren nükleer enerjinin ortak geliştirilmesine ilişkin Alman-Brezilya iş birliği anlaşması büyük maliyet aşımları ve Almanya'nın Yeşiller Partisi'nin koalisyonda olduğu federal hükümet döneminde nükleerin ilk kez aşamalı olarak durdurulması nedeniyle sekteye uğramıştır. 1980'lerde Brezilya'daki Alman yatırımları önemli ölçüde düşerken 1990'lardaki yapısal uyum programları kapsamında Brezilya yeniden yatırımlar için cazip bir ülke haline gelmiştir (Szentmarjay, 2015: 29).

İlişkilerin tarihi derinliğine rağmen iki ülke arasındaki ilişki 2008'de Merkel ve dönemin Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva'nın, Brezilya'da Almanya-Brezilya stratejik ortaklığının eylem planını imzalaması ile başlar. Bu eylem planı, Brezilya'yı Latin Amerika'da Almanya'nın stratejik ortaklığa sahip olduğu tek ülke haline getirmiştir. Eylem planında küresel yönetişimin yeniden yapılandırılmasında iş birliği ve iklim değişikliği, enerji ve sürdürülebilir kalkınma ve çevre konusundaki iş birlikleri konularına vurgu yapılmıştır. Küresel anlamda İkinci Dünya Savaşı sonrası düzenin bir kalıntısı olarak gördükleri Birleşmiş Milletler (BM) sistemine karşı eleştirel ortak bir tutum sergileyen iki devlet bu sitemin işlerliğinin kazanılması için G4 koalisyonu (Brezilya, Almanya, Hindistan ve Japonya) içinde BM Güvenlik Konseyi'nde kalıcı bir sandalye elde etmeye ve birbirlerini desteklemeye çalışmıştır.

2008'de yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği odaklı enerji sektöründe iş birliğine ilişkin ikili bir anlaşma imzalanmış ve enerji sektöründeki iş birliğinin yanı sıra biyoyakıtlar konusunda da bir çalışma grubu kurulmuştur. Almanya ve Brezilya, biyoyakıt alanında öncü ülkelerdir. Her iki ülkenin de etanol ve biyodizel gibi alternatif yakıtları teşvik etmeye yönelik federal programları bulunmaktadır. Ekolojik denge ve güvenlik açısından sürdürülebilir üretimi sağlamak ve biyoyakıt üretiminin arazi kullanımı, su kaynakları ve gıda güvenliği üzerindeki zararlı etkileri azaltan politikalara yön vermek bu ikili anlaşmanın temel argümanı olmuştur (Szentmarjay, 2015: 24-26).

Almanya ile ilişkiler, Brezilya'nın ekonomik krizlerine rağmen OECD üyeliği hedefine Alman desteğinin sağlanması ve Haziran 2019'un sonlarında G20 Osaka Zirvesi'nde duyurulan AB-Mercosur ticaret anlaşmasının imzalanması açısından çok önemli oluştur. AB, Brezilya'nın en büyük ikinci ticaret ortağıdır. AB-Mercosur anlaşması, Brezilya'nın dünyadaki en rekabetçi sektörlerden biri olan güçlü tarım sektörüne özgü çıkarlarını koruma ve ekonomik büyüme için bir orta yol bulma konusunda potansiyel bir atılımı temsil etmektedir. Brezilya, çiftçilerinin Avrupalı aktörlere karşı savunmasız kalmamasını istemektedir. Brezilya diplo-

masisi açısından teknoloji, altyapı ve ticarette ulusal kalkınma öncelikli hedef olmuştur. Son derece rekabetçi olan tarım ticareti, bu yaklaşımda kilit bir sektördür. Bununla birlikte AB-Mercosur Anlaşması, Brezilya'nın Amazon politikalarını etkilemenin bir kanalı olarak görülmektedir. Bu konular, Brezilya'nın sanayide ileri ülkelerle teknolojik ve iş ağlarına entegrasyonunu ilerletmede kilometre taşları olarak görülmektedir.

Almanya, Brezilya'nın dördüncü en büyük ticaret ortağıdır ve Almanya'nın ülkedeki doğrudan yatırım tutarı 20 milyar avroyu aşmaktadır. Almanya'dan enerji, makine ve savunma teknolojisi transferleri büyük ilgi çekmektedir. Merkezi Almanya olan çok uluslu şirket ThyssenKrupp, Brezilya Donanması için dört adet yüksek teknoloji ürünü firkateyn inşa edecektir (Casarões ve Flemes, 2019). Dış ticaret, São Paulo'daki üç ticaret odası ile temsil edilmektedir. Bunlar dünyada türünün en büyüğü, Rio de Janeiro ve Porto Alegre'nin yanı sıra yine São Paulo'da bulunan Almanya Ticaret ve Yatırımın bir şubesidir. 30 yılı aşkın süredir her yıl düzenlenen Almanya-Brezilya İş Günleri, ikili iş ilişkilerinin ve iş görüşmelerinin derinleştirilmesine hizmet etmekte ve ticarete engel olan sorunlar çözülmek üzere hükümetlere iletilmektedir.

Bunların yanı sıra Alman şirketleri yüksek vasıflı Brezilyalı mühendis ve teknisyenlerin eğitimine katkıda bulunmakta ve enerji, çevre koruma ve eğitim projelerine destek olmaktadır. Böylece Brezilya ekonomisinin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü önemli ölçüde artırmasına olanak tanımakta ve gelecekte yalnızca temel malları ihraç etmek istemeyen Brezilya için uzun vadeli bir kalkınma stratejisine katkı sağlamaktadır. Alman-Brezilya kalkınma iş birliğinin mevcut portföyünde küresel çevre ve iklim koruma konularına özel bir hassasiyet gösterilmektedir (Szentmarjay, 2015: 30-31).

Brezilya ve Almanya, Venezuela'daki kriz ve haksız Çin iş uygulamaları konusunda benzer bir anlayışla yaklaşmaktadır. Venezuela'daki kriz konusunda her iki ülke Guaidó'yu geçiş dönemi başkanı olarak tanımış ve yeniden demokratikleşmeye giden barışçıl bir yolu desteklemiştir. Çok Taraflılık İttifakı ve Latin Amerika ve Karayipler Girişimi, Çin'in Yeni İpek Yolu projesine karşı yumuşak dengeleme araçları olarak yorumlanmaktadır. Bolsonaro yönetimi şimdiye kadar Çin'in ekonomik genişlemesini yalnızca söylemsel dengeleme yoluyla ele almıştır. Haksız Çin iş uygulamalarına karşı ortak çıkarlar peşinde olan iki ülkenin bu konulardaki anlayışı farklı diplomatik araçlarla gerçekleşse de pragmatik bir iş birliğinden söz edilebilmektedir. 2008'den bu yana Brezilya-Almanya stratejik ortaklığı ve 2015'ten bu yana hükümetler arası istişareler Jair Bolsonaro'nun 2019 başında göreve başlamasından sonra iklim değişikliği, küresel göç, insan hakları ve Orta Doğu'daki çatışma gibi kilit kü-

resel konularda karşıt kutuplarda konumlanmaya başlamıştır (Casarões ve Flemes, 2019).

Nisan 2019'da Almanya Dışişleri Bakanı Heiko Maas, Brezilya Dışişleri Bakanı Ernesto Araújo ve Bolsonaro ile Brasília'da bir araya gelmiş ve ortak hedef ve değerlerin olmamasına rağmen yine de olumlu bir jestle hükümetler arası istişarelere devam etmeyi teklif etmiştir. Maas, yeni Brezilya hükümetini ziyaret eden ilk üst düzey AB diplomatı olmuştur. Maas mevkidaşı Araújo'yu Mayıs 2019'da Berlin'de düzenlenen Latin Amerika ve Karayipler konferansına da davet etmiştir. Bu yüksek profilli etkinlik, Latin Amerika ve Karayipler'den 20'den fazla dışişleri bakanını bir araya getirmiştir. Küresel ilişkilerde ortaklıklar kurmak amacıyla Alman Dışişleri Bakanlığı'nın yeni Latin Amerika Girişimi'ni başlatmıştır. Ancak bölgenin en büyük aktörünü temsil eden Araújo, Maas'ın konferansa katılmamaya karar vermiştir. Bu diplomatik nezaketsizlik Brezilya ile Almanya ve dolayısıyla AB arasındaki ilişkilerin geliştirilmesini engellemiştir.

Amazon Ormanları Sorunu

Bolsonaro'nun dış politikası popülist stratejiye uyumlu bir biçimde kendi siyasi tabanını memnun etmeyi amaçladığı için Amazon'un korunması gibi küresel sorumlulukların önüne geçmektedir. Fransa, İngiltere ve Almanya'nın desteğiyle uluslararası boyuta taşınan Amazon ormanlarının korunması sorunu; Bolsonaro tarafından ülkenin ekonomik gelişiminin önünü kapadığı biçiminde yorumlanmıştır (Akgün ve Gümüş, 2020). Şansölye Merkel görevi süresince ağırlık verdiği konulardan biri iklim değişikliği ile olan mücadele olmuş ve her türlü uluslararası arenada öne çıkmıştır.

Brezilya Dışişleri Bakanı Ernesto Araújo, iklim değişikliğini "Marksist bir komplo" olarak adlandırmıştır (Sputnik, 2018). Bolsonaro yönetimi, ormansızlaştırma ve korunan yerli bölgelerin temizlenmesi de dahil olmak üzere, ülke içinde tarım ticaretinin Amazon'a doğru genişlemesini teşvik etmek istemiştir. Brezilya Çevre Bakanı Ricardo Salles'in 2008'den bu yana Alman ve Norveç hükümetleri tarafından sürdürülen Amazon Fonu'nun kurallarını değiştirme girişimleri, her iki ülkenin de 70 milyon dolar değerindeki bağışları askıya almasına neden olmuştur. Brezilya devlet başkanı, Avrupa'nın kendilerine ders verecek durumda olmadığını öne sürerek "Norveç, Kuzey Kutbu'nda balinaları öldüren ülke değil mi?"; "O parayı al ve Angela Merkel'in Almanya'yı yeniden ağaçlandırmasına yardım et" (The Guardian, 2019) ifadesi ile sert bir tepki göstermiştir.

Brezilyalı siyasi elitler, genellikle Amazon'un iddia edilen bölgesel güvenlik açıkları ve uluslararasılaşmasına ilişkin tartışmalarda ulusal egemenlik ve müdahale etmeme ilkelerinin taraftarıdır. Özellikle Bolsonaro'nun eğitim aldığı ve yetiştirildiği Brezilya ordusu, Amazon'un korunmasını kilit bir görev olarak görmüştür. Silahlı kuvvetler, savunma stratejilerini, doğal kaynaklarını kontrol etmek için bölge dışı güçler tarafından Amazon'un işgalini öngören tehdit hipotezleri ve gizli senaryolar geliştirmiştir. Küresel yağmur ormanlarının önemli bir kısmına ev sahipliği yapan Brezilya'nın ABD'nin çekilmesinin ardından Paris Anlaşması için aynı şeyi yapması ihtimali büyük bir gerilim yaratmıştır. Brezilya hükümeti başından beri anlaşmanın ruhuna aykırı hareket etmekle birlikte Bolsonaro ve bakanları, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron ve Alman Dışişleri Bakanı Heiko Maas ile ikili görüşmelerde Paris Anlaşması'na sözde bağlılık göstermiştir (Casarões ve Flemes, 2019).

İnsan Hakları Sorunu

Bolsonaro dönemindeki yerliler, göçmenler, işçi sendikaları, eleştirel akademisyenler ve uluslararası insan hakları aktivistlerine yönelik nefret dolu söylem, politikalar aracılığıyla kurumsallaşmış ve somut etkiler yaratmıştır. Polis güçleri, ideolojik gerekçelerle öğretim materyallerine el koymak için 20'den fazla üniversiteye baskın düzenlemiş, akademisyenlerin ifade özgürlüğünü engellemiştir. Bolsonaro'nun seçilmesinden bu yana yerli rezervlere yapılan istilaları artmış, yerli topluluklara yönelik taşlama ve dört cinayet vakasının bulunduğu en az 16 saldırı belgelenmiştir. Bolsonaro yönetimi yargısız infazları teşvik etmiştir. Kamu Güvenliği Bakanı Sérgio Moro'nun suçla mücadele paketi, genellikle yozlaşmış askeri polisin "mazur görülebilir korku, şaşkınlık veya şiddetli duygular" nedeniyle şüphelileri tutuklamak yerine öldürmek için izin vermiştir. 2019'un ilk yedi ayında yalnızca Rio de Janeiro'nun polis güçleri 1.075 kişiyi öldürmüştür (Casarões ve Flemes, 2019).

Alman dış politikasında demokrasi ve insan hakları vurgusuna rağmen demokratik hukuk devleti nosyonundan uzak bir yönetime sahip Brezilya ile ilişkilerini yönetmesi güçleşmektedir. Bu durum, demokrasi ve insan hakları gibi temel liberal değerlere jeostratejik ve ekonomik çıkarlardan daha fazla önem verilmesi gerekliliği açısından eleştirilere neden olmaktadır (Kurtenbach, 2019).

SONUÇ

Latin Amerika'nın dış politikasında coğrafi yakınlık ve Soğuk Savaş döneminde ABD'nin güvenlik ve ekonomik olarak çıkarları çerçevesinde çok uzun süre boyunca dış siyaset ve ticaretinde ABD etkili olmuştur. 2000'lerden sonra özellikle ekonomik alanda ABD'nin payı (yine en yüksek olsa da) gitgide azalmış, bölgesel ve uluslararası bağlamda meydana gelen değişiklikler bölgede kendisini göstermeye başlamıştır. Geleneksel olarak Avrupa ve ABD'de bulunan oyuncular dünyanın diğer bölgelerine yönelirken, özellikle Çin, Latin Amerika'daki boşluğu doldurmaya çalışmış ve önemli bir küresel aktör olmuştur. Latin Amerika ülkelerinin de Orta Doğu ve Asya'nın pazarlarına yönelmesi, yeni küresel stratejik ittifaklar kurması, Brezilya gibi küresel hedefleri olan bölgesel liderlerin yükselişi ve bölgenin ekonomik potansiyeli, Latin Amerika'yı Avrupa'nın siyasi gündemine yeniden yerleştirmiştir.

Almanya'da dinamik bir ekonomiye sahip ve kalkınma hedefindeki Latin Amerika ülkeleri büyük bir potansiyel olarak görülmüştür. Latin Amerika genelinde, iş birliği yapılan aktörlerin çeşitlenmesinin avantajlı olması bağlamında özellikle bölgenin sömürgeci geçmişinde büyük bir iz bırakmamış Almanya ile ilişkilerin geliştirilmesine olumlu bir gözle bakılmıştır. 2000-2008 arasında artış gösteren Almanya ve Latin Amerika ülkeleri arasındaki ticaret belirli bir düzeyi yakalamış, 2011'de zirve noktasını yakalamıştır. Brezilya, Meksika, Peru, Şili, Kolombiya ve Arjantin karşılıklı ticaretin en yoğun olduğu ülkeler olmuştur. Almanya, 2008'den itibaren Latin Amerika ve Karayip Bölgesi'ne yönelik istikrarlı bir yaklaşım geliştirmeye başlamıştır. Almanya'nın Latin Amerika politikasının nihai olarak belirli ekonomik çıkarları takip ettiği bir gerçektir. Almanya'nın bölge ülkelerinde demokratik kurum ve süreçlere ve sosyo-ekonomik kalkınmaya destek vermesi ve ekonomilerini istikrara kavuşturmak için üzerine düşeni yapması güvenli ve sağlık bir ilişki için her zaman gündemde tutulmaktadır. Almanya; sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliği ve biyoçeşitliliğin korunması, insan hakları, adil ve serbest ticaret dahil olmak üzere günümüzün küresel zorluklarının birçoğunda iş birliğini sürdürmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

Akgün, Emine ve Burak Gümüş. 2020. "Siyasal Sisteminden Sağcı Popülist Bolsonaro Devri'ndeki Covid-19 Yaklaşımına Kadar Brezilya" içinde İsmail Ermağan, Emine Tahsin ve Segah Tekin (eds.). *Dünya Siyasetinde Latin Amerika-3*, Ankara: Nobel.

BMZ. 2023. "Country list for the BMZ's bilateral official development cooperation", https://www.bmz.de/resource/blob/116876/bmz-country-list.pdf, Erişim Tarihi: 25 Ağustos 2023.

Casarões, Guilherme ve Daniel Flemes. 2019. "Brazil First, Climate Last: Bolsonaro's Foreign Policy". *GIGA Focus Latinamerica,* (5): 1-13.

Dışişleri Bakanlığı. 2023. "Biyo-yakıtlar: Brezilya Örneği", https://www.mfa.gov.tr/biyo-yakitlar_-brezilya-ornegi-.tr.mfa, Erişim Tarihi: 10 Kasım 2023.

ECLAC. 2021. "Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean", https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/47148/4/S2100318_en.pdf, Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2023.

ECLAC. 2022. "Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean". https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48521/3/S2200561_en.pdf, Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2023.

Ermağan, İsmail. 2018. "Avrupa Birliği-Latin Amerika İlişkileri" içinde *Dünya Siyasetinde Latin Amerika-2*, İsmail Ermağan (eds.). Ankara: Nobel: 439-457.

Federal Dışişleri Ofisi. 2019. "Gemeinsam für Multilateralismus und Frauenrechte", www.auswaertiges-amt.de/de/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/lateinamerika/maas-lak-frauen-multilateralismus/2193808, Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2023.

Federal Dışişleri Ofisi. 2020. "Latin America and the Caribbean: A strategically important region", https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/regionaleschwerpunkte/lateinamerika/-/227548, Erişim Tarihi: 25 Haziran 2023.

Federal Ministry of Defence. 2006. "White Paper On German Security Policy and the Future of the Bundeswehr", https://www.bundeswehr.de/resource/blob/4800140/fe103a80d8576b2cd7a135a5a8a86dde/download-white-paper-2016-data.pdf, Erişim: 25 Haziran 2023.

Federal Statistical Office. 2023. "Foreign Trade GENESIS-Online database", https://www.destatis.de/EN/Themes/Economy/Foreign-Trade/_node.html#266002, Erişim: 10 Ağustos 2023.

Friedrich-Ebert Stiftung. 2023. "Voices from Latin America and the Caribbean: Our FES-work in the region", https://brussels.fes.de/e/voices-from-latin-america-and-the-caribbean-our-fes-work-in-the-region, Erişim: 20 Haziran 2023.

Konrad-Adenauer-Stiftung. 2023. "Latin America", https://www.kas.de/en/web/europaeische-und-internationale-zusammenarbeit/latin-america, Erişim Tarihi: 20 Haziran 2023.

Kundnani, Hans. 2011. "Germany as a Geo-economic Power". *The Washington Quarterly,* 34 (3): 31-45.

Kurtenbach, Sabine. 2019. "Lateinamerika-Multilateralismus ohne liberale Werte". *GIGA Focus Lateinamerika,* (7): 1-11.

Küçük, Evrim. 2013. "Meksika otomotivde Batı'nın Çin'i olma yolunda", https://www.dunya.com/dunya/meksika-otomotivde-bati039nin-cin039i-olma-yolunda-haberi-225420, Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2023.

Luebke, Frederick C. 1987. Germans in Brazil: a comparative history of cultural conflict during World War I. Baton Rouge and Londra: Louisiana State University Press.

Siqueira, Mariana. 2023. "Brief history of Germans' migration to Brazil", https://www.uas7.org/en/blog/brief-history-germans-migration-brazil#:~:text=Over%20more%20than%20a%20hundred,immigrants%2C%20followed%20by%20Santa%20Catarina, Erişim Tarihi: 12 Kasım 2023.

Statista. 2023. "Main trade partners of Brazil in 2021, by value of exports and imports", https://www.statista.com/statistics/1337836/brazil-main-trade-partner-countries-by-exports-imports/, Erişim Tarihi: 20 Ağustos 2023.
Sputnik. 2018. "Brezilya'nın yeni dışişleri bakanı: İklim değişikliği Marksistlerin bir komplosu", https://sputniknews.com.tr/20181116/brezilya-yeni-disisleri-bakani-iklim-degisikligi-marksist-komplo-1036182377.html, Erişim Tarihi: 10 Kasım 2023.
Szentmarjay, Laszlo. 2015. *Die Beziehungen Deutschlands zu Lateinamerika–Einheit oder Differenzierung?*. Ludwig-Maximilians-Universität München.
Şirin, Başar. 2020. "Değişen Dünya Düzeninde Yeni Alman Dış Politikası". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi,* 19 (2): 467-500.
The Guardian. 2019. "Norway halts Amazon Fund Donation in Dispute with Brazil", https://www.theguardian.com, Erişim Tarihi: 23 Haziran 2023.
United Nations. 2010. "German Government and ECLAC Reassert Strategic Partnership for Cooperation on Development Issues", https://www.cepal.org/en/pressreleases/german-government-and-eclac-reassert-strategic-partnership-cooperation-development, Erişim Tarihi: 20 Mayıs 2023.
Wolff, Jonas. 2008. "Lateinamerika als Partner? Zur deutschen Außenpolitik gegenüber einer Region im Wandel". *Peace Research Institute Frankfurt*.
World Integrated Trade Solution. 2023. "Trade statistics by Country / Region". https://wits.worldbank.org/countrystats.aspx?lang=en, Erişim Tarihi: 10 Ağustos 2023.

MERKEL DÖNEMİNDE ALMANYA'NIN AFRİKA POLİTİKASININ DİNAMİKLERİ

Arş. Gör. Doktorant Yiğit Cem ESKİCİOĞLU
Sakarya Üniversitesi, yigiteskicioglu@sakarya.edu.tr
ORC-ID: 0000-0002-4587-9544

GİRİŞ

16 yıllık şansölyelik döneminde Angela Merkel ismi, Avrupa ve özellikle de Avrupa Birliği (AB) ile özdeşleşmiştir. Bununla birlikte 2005-2021 arasında geçen Merkel döneminde Almanya'nın Afrika ülkeleriyle olan ilişkisinin kendisinden önceki dönemlere göre önemli ölçüde arttığı görülmektedir. Almanya'nın dış politika davranışını açıklamada genellikle ekonomi temelli görüşlerden faydalanılmaktadır. Almanya'nın askeri güç yerine ekonomik ilişkileri dış politika aracı olarak kullanmasını liberal değerlere ve çok taraflılığa dayandıran sivil güç (Maull, 1990) ile bunun realist paradigmalara dayanarak gerçekleştiğini ifade eden jeo-ekonomik Güç (Kundnani, 2015) gibi kavramlar uluslararası ilişkiler literatüründe ön plana çıkmaktadır. Öte yandan her iki kavram da Almanya'nın kalkınma temelli Afrika politikasını tam anlamıyla açıklamada yetersiz kalmaktadır.

Almanya'nın Afrika politikası ikilem içeren bir yapıya sahiptir (Engel, 2005: 82). İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Almanya, Afrika'da ekonomi ve kalkınma politikaları, kıta genelindeki diplomatik misyonlarının sayısı ve insani yardımlar yönünden ele alındığında önemli bir oyuncu olarak görülmekle birlikte (Engel, 2000: 113) Afrika politikası hiçbir zaman dış politika önceliği taşımamıştır (Kappel, 2020). Dolayısıyla Almanya'nın Afrika politikasını karakterize eden temel özelliği, kurumsallaşmış bürokratik prosedürler eşliğinde kıtaya yönelik tepkisel bir politika izlemesidir (Engel, 2000: 113). Almanya'nın Afrika gündemi Merkel dönemine kadar yaşanan kısa vadeli gelişmelere göre şekillenmekteydi. 2000'lere kadar Almanya'nın Afrika'da ticaret, doğrudan yabancı yatırım, diplomatik ilişkiler gibi konularda aktif bir rol oynamasına rağmen kıtaya yönelik belirgin politik veya ekonomik ajanda eksikliği (Engel, 2005: 82) Afrika ülkeleriyle ilişkiler açısından Almanya'nın Fransa, ABD, Birleşik Krallık ve Çin gibi ülkelerin gerisinde kalmasına yol açmıştır.